

СТАНОВИЩЕ

**от д.н. Малина Николова Новкиришка- Стоянова,
професор по Римско право в Юридическия факултет на
Софийския университет „Св. Климент Охридски“**

относно материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ по област на висше образование 3. социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право (Обща теория на правото)

1. По процедурата и кандидата

Със заповед № РД 38-340 от 27.05.2018 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (СУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в ПУ по област на висше образование 3. социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право (Обща теория на правото), обявен за нуждите на катедра „Теория и история на държавата и правото“ (ТИДП) на Юридическия факултет (ЮФ) на СУ. За участие в обявения в Държавен вестник бр. 35 от 24 април 2018 г. и в интернет- страницата на СУ конкурс са подадени документи от доц. д-р Янаки Боянов Стоилов- единствен кандидат, преподавател в ТИДП в ЮФ на СУ. Всички документи и развитието на процедурата са в съответствие с изискванията на нормативните и университетските актове за развитие на академичния състав.

Кандидатът е завършил редовния курс на обучение по право в ЮФ на СУ „Кл. Охридски“ през 1983 г. и има юридическа правоспособност от 1984 г. От 1984 г. работи като асистент по теория на държавата и правото в ЮФ на СУ „Кл. Охридски“, където последователно получава научните звания старши и главен асистент. От 1990 г. има научната степен „доктор по право“ с тема на дисертационния труд „Субективното право (същност, действие, видове)“. През 2002 г. е избран за доцент по теория на държавата и правото с тема на хабилитационния труд „Държавната власт: правно-политически разграничения и съотношения“. От началото на научната и преподавателската си кариера чете лекционни курсове по: Обща теория на държавата, Политология и Обща теория на правото пред студенти от специалностите „Право“ и „Международни отношения“ на ЮФ на СУ „Св. Кл. Охридски“, както и по Обща теория на правото и Обща теория на държавата в ЮФ на ПУ „П. Хилендарски“. Има множество публикации по теория на държавата и правото и по политическата теория. Членува в Българската асоциация по философия на правото и социална философия. От 2016 г. е почетен професор на Университета Джао Тонг-Шанхай. Избран е за народен предста-

вители в VII-то Велико народно събрание, както и в 36, 38, 39, 40, 41, 42 и 43 Народно събрание, където активно работи като секретар на Комисията за изработване на проект за нова конституция (1990-1991г.), председател на Комисията по правни въпроси, в 40-то Народно събрание, в 42-то – Председател на Комисията по външна политика, а в 43-то (2014-2017) – Зам.-председател на Народното събрание. Има редица обучения и специализации по определени проблеми в областта на правото и политиката в САЩ, Русия, Швейцария, Канада, Ирландия и др. държави, както и участия в международни конгреси и конференции в Италия, Белгия, САЩ, Китай, Румъния и др. Ползва английски и руски език.

Познавам лично кандидата от началото на неговата академична и научна кариера и дейността му в катедрата по Теория и история на държавата и правото в ЮФ на СУ. Доцент Стоилов като преподавател се отличава с особена задълбоченост и познания както в теоретичен, така и в практически аспект, с умение за контактуване с аудиторията и създаване на академичен дух и на траен интерес у студентите по преподаваните дисциплини. Насърчава и умело ръководи докторанти, участва активно в научния живот на катедрата и факултета. Изключително толерантен и отзивчив и в отношенията си с колегите и с верен подход при решаването на всякакви проблеми във връзка с преподаването и организацията на научната дейност по право.

2. По представените за участие в конкурса научни трудове

2.1. Кандидатът представя за участие в конкурса монография „Правните принципи: теория и приложение“, издание на „Сибир“, София, 2018 г. от 339 страници, както и 19 статии по проблеми на правната теория и 19 статии в областта на политическата теория. Те са посветени на изследване на правните норми в системата на социалните норми; на правните принципи и правила; на правата на личността и субективните права; на държавната власт; на политическата система и политическите партии; на политическите идеи; на правовата държава; на конституционното развитие на България и др. Всички те са плод на индивидуалната научна дейност на кандидата, като в тях е вплътен и дългогодишният му преподавателски и практически опит, особено чрез активното му участие в законодателната дейност на Народното събрание.

Монографията „Правните принципи: теория и приложение“ е посветена на един от основополагащите проблеми на правната наука. Тя е структурирана в шест глави, към които е приложен и Каталог на общите правни принципи в континенталната правна система. Цитирани са съчинения на повече от 130 автори на кирилица и повече от 100 на латиница, значителен брой съдебни решения и интернет ресурси. Така са обхванати идеите и работите на повечето от авторите, които в различна степен на задълбоченост и от различни позиции са изследвали проблематиката, като съответно е направен критичен анализ.

Съчинението съчетава по особено адекватен начин догматичните концепции относно правните принципи и реалната практика по тяхното въвеждане в законодателството и използване в съдебната практика. То е израз на тенденци-

ята за създаване на трудове по фундаментални проблеми на правната теория, които същевременно са от съществено значение и за юридическата практика. Особено значими са изводите на автора в първите три глави, в които е определено понятието за правен принцип, функциите и формите на правните принципи – една особено дискуссионна материя, в която се внася пределна яснота и прецизност на използваната терминология и понятия, правят се отграничения от правните правила, правните постулати, политики и пр. За първи път се въвежда понятието за формата на правните принципи, както и детайлният анализ на комплекса от нормативни функции на правните принципи. Акцентира се на практическото значение на правните принципи при обосноваването на прилагането на правото и при определяне на границите на дискреция в правото. Класификацията на правните принципи в гл. IV на монографията е създадена въз основа на точни критерии и с аргументация за възприемането или отхвърлянето на тезите на различни автори, работили по тази проблематика. Прави впечатление научната толерантност и прецизност, с която авторът навлиза в големите теми за правните принципи и валидността в правото (гл. V) и за равенството като определящо правно основание (гл. VI) и утвърждава своя концептуален подход и изводи. Според автора правото се легитимира политически чрез ценности, а юридически чрез принципи, които са пределната степен на правна валидност. Те се разглеждат и като критерии за валидност на правните правила.

В своята цялост монографията „Правните принципи: теория и приложение“ представлява едно обстойно, хармонично изградено и задълбочено изследване по определената фундаментална тема на правната теория, която продължава да е дискуссионна и в момента в международен план и по която няма цялостно завършено съчинение в българската правна наука. То е продължение на най-добрите академични традиции в ЮФ на СУ в областта на правната догматика, създадени още след създаването на факултета и следвани и обогатявани и в съвременните условия.

2.2. Представените за участие в конкурса статии условно могат да се разделят в няколко групи:

2.2.1. Най- значителен брой са статиите относно конституционализма, конституцията и конституционното развитие на България („Конституционализъм и конституционна промяна”, „Конституционната демокрация и кризата на националната държава, „Дебатът за и против Велико народно събрание – опит за подмяна на основните задачи на българската държава”, „Еволюция на конституционните принципи (от Търновската конституция до Конституцията на Република България)”, „Паралели между Търновската конституция и съвременната конституционна действителност”, „Революции и конституции”). В тях приноси елементи са определянето на принципите на конституционализма в светлината в исторически план и във връзка с включването на България в Европейския съюз, причините за кризата в националната държава – не само в национален, но и в общоевропейски план, необходимите промени на конституционно ниво, най-

вече в съдебната власт с цел осигуряване на нейната независимост, ефективност и отговорност и пр.

2.2.2. На следващо място могат да се посочат статиите в общо теоретичен план. В „Класически и нови концептуални граници в теорията на правото” са включени нови моменти относно разграничаването на естественоправната и позитивистичната школи на правото и т.нар. прегрупиране на правната теория, при което наред с различията се констатира и сближаване на позициите. Особено интересна е статията „Карл Маркс за правото и за правата”, която представя анализ на концепцията му за правото като социално-политически феномен, за свободата и за правата и представлява принос относно основните правни възгледи и методологията на правната наука.

2.2.3. В група статии се изследват правните проблеми и техните политически предпоставки и измерения. В статията „Къде е границата между правото и политиката?” за първи път се определят критериите за разграничаване и обособяване: онтологичен, деонтологичен, мотивационен и аргументационен. Представен е нов възглед за конституционното правосъдие, което стои между правото и политиката, между юридическата и политическата власт. Авторът е един от активните участници при създаването на нова правна уредба на пряката демокрация, като аргументира проблематиката, нуждаеща се от регламентация в бъдещия ЗПУГДВМС в статията „Референдумът срещу недостига на легитимна власт”. Много от предложенията, направени на научно ниво, намират конкретно нормативно изражение. В подобен аспект е и изследването, направено по повод на съдебните реформи и включено като обобщение в статията „Проверките на Инспектората към ВСС и независимостта на съдебната власт: между формализма и същината”, като авторът обобщава резултатите от анализа на някои знакови случаи и прави предложения относно усъвършенстване дейността на този орган на ВСС, преодоляване на противоречивата съдебна практика и пр.

2.2.4. В статиите, посветени на политическата теория приносите на автора са в областта на анализа на политическия процес и дискусиите за Конституцията, характеристиките на „ляво – дясно” в политиката, отграничаването на политиката от популизма, проблеми на българския преход и равносметката за него, отношението наука-политика, революциите в съвременния свят. Не са малко и статиите, посветени на правото и съвременното развитие на Китай („Пътят на китайските реформи”, „Ролята на Китай в съвременния свят”, „България – западни съюзи, партньорство на Изток”), в които се представя китайският икономически, политически и дори цивилизационен модел, изследван от автора като председател и съпредседател на парламентарната група за приятелство България-Китай.

3. Критични забележки и препоръки

Към съчинения с такъв фундаментален характер трудно могат да се направят конкретни забележки и препоръки. Бих предложила на кандидата да под-

готви сборник с някои и дори с всички статии, представени за конкурса, и тематично разделени, тъй като те имат съществено значение за правната наука и нейните теоретични основи и представят някои от концепциите и съпътстващите ги правни реформи в тяхното развитие. Съдържащи се в различни издания, често достъпни само в някои научни библиотеки, те трудно могат да се ползват от студентите, а и от всички колеги, които се интересуват от теория на правото.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, както и хабилитационният труд, представени от доц. Янаки Боянов Стоилов за участие в конкурс за професор по теория на правото отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник за развитие на академичния състав на СУ. В тях се съдържат оригинални научни приноси, които са публикувани в списания и научни сборници. Теоретичните му разработки имат и практическа приложимост. Научната и преподавателската квалификация на доц. Стоилов са несъмнени и на най- високо ниво. Въз основа на това намирам за основателно да дам своята положителна оценка и уверено да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на ЮФ на СУ за избор на доц. Янаки Боянов Стоилов на академичната длъжност „професор“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ по област на висше образование 3.социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право (Обща теория на правото).

София, 1 август 2018 г.

Изготвил становището:

Проф. д.н. Малина Новкиришка- Стоянова